

Marsilya Suikasti (Yugoslavya Kralı Aleksander'in Öldürülmesi) ve Türkiye'deki Yankıları-9 Ekim 1934

Assassination of Marseille (Murder of Jugoslavia's King Alexander) and its Effects on Turkey-9 October 1934

Gülşah KURT GÜVELOĞLU*

Öz

Yugoslavya Kralı Aleksander, 9 Ekim 1934 günü bir suikastle öldürülmüştür. Suikastte Kral ile birlikte Fransa Dışişleri Bakanı Louis Barthou'nun da hayatını kaybetmesi Avrupa siyasi dengelerini etkilemesi bakımından önemli bir olaydır. Bu olay dengeleri değiştirmekle kalmamış ayrıca 9 Şubat 1934'te Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında yapılan Balkan Pakti'ni da olumsuz etkilemiştir. Suikast Türk basınında ve kamuoyunda geniş bir yankı bulmuş bu olay hakkında "yeni bir Saraybosna" yorumları yapılmıştır. Kral Aleksander'in öldürülmesi gerek Küçük Antant gerekse Balkan Antantı açısından olumsuz bir etki yaratmıştır. Her iki antantın aktif bir üyesi durumundaki Yugoslavya'nın kralına yönelik bu saldırı sadece Yugoslavya'yı değil Balkan ülkelerinin bütününe ilgilendiren bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu ülkelerden biri olarak Türkiye suikaste duyarsız kalmamış; gerek basın gerekse resmi kurumları aracılığıyla üzerine düşen görevi yerine getirmiş ve Balkan birliğinden doğan sadık dostluğun bir göstergesi olarak Kral Aleksander'in cenazesine gereken ilgiyi göstermiştir. Bu çalışmada öncelikle suikast olayı-neden ve sonuçlarıyla- ele alınacak, ardından bu olayın dünyadaki ve özellikle Türkiye'deki yansımaları basın ve arşiv kaynakları üzerinden incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Yugoslavya, Kral Aleksander, Hırvat, Sırp, Marsilya Suikasti, Balkanlar, Türkiye.*

Abstract

King Aleksander of Jugoslavia was killed in an assassination on 9 October 1934. Also the death of Louis Barthou, the Minister of Foreign Affairs of France, in the same assassination was an important event since it affects the political balances

* Yrd. Doç. Dr., Rize Recep Tayyip Erdoğan Üni., Fen-Edebiyat Fak., Tarih Böl. ,
(gulsahkurtguveloglu@gmail.com)

in Europe. This event not only changed the balance but also had negatively affected the Balkan Pact, which is founded between Turkey and the Balkan countries on 9 February 1934. Assassination has found a wide echo in the Turkish press and the public opinion and "a new Sarajevo" comments have been made about this event. King Aleksander's assassination has a negative impact in terms of both the Little Entente and the Balkan Entente. This attack on the King of Yugoslavia, an active member of both ententes, emerged a situation that not only concerned Yugoslavia but also the Balkan countries. As one of these countries Turkey has not been insensitive in the assassination. Turkey has fulfilled the duty through both the press and the formal institutions and has shown the necessary interest to the King Aleksander's funeral as an indicator of the nature of friendship emerged from the Balkans alliance. In this study, the assassination will be discussed first with its causes and consequences, then the repercussions of this event will be examined through press and archival sources in worldwide and especially in Turkey.

Key Words: *Jugoslavia, King Alexander, Croat, Serb, Assassination of Marseille, Balkans, Turkey.*

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden itibaren, gerek bölgesel gerekse dünya çapında, barışı sağlama ve koruma yolunda bir dış politika izlemiş ve bu çerçevede bölgesel işbirliğini sağlayan girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerden en önemlisi 9 Şubat 1934'te imzalanan ve dört Balkan Devleti'ni bir araya getiren Balkan Paktı olmuştur.¹ Yugoslavya, Yunanistan, Romanya ve Türkiye arasında yapılan bu antlaşma ile Balkanlar'da ortak savunma ve işbirliği sağlama yolunda önemli bir adım atılarak büyük devletlerin bölge üzerinde sürdürdükleri politikalara karşı bir kuvvet ve denge unsuru oluşturulmasına çalışılmıştır. Balkan Antantı'na imza koyan devletlerden biri de Yugoslavya Krallığı'dır. 1 Aralık 1918'de "Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı" adıyla kurulan ve 1929 yılında "Yugoslavya Krallığı" adını alan bu devlet gerek içinde barındırdığı çeşitli etnik unsurlar ve gerekse Balkanlar ile Orta Avrupa arasında önemli bir geçiş noktası üzerinde bulunması gibi nedenlerle her zaman dikkatleri üzerinde toplamıştır. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve dönemin dış politikasını yönlendirenler de bu önemine istinaden

* Yrd. Doç. Dr. , Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, (gulsahkurtguveloglu@gmail.com).

¹ Balkan Paktı (Pacte d'Entente Balkanique) 9 Şubat 1934 tarihinde Türkiye, Yugoslavya, Romanya ve Yunanistan devletlerinin temsilcileri tarafından Atina'da imzalanmış ve TBMM'de 6 Mart 1934 tarihinde kabul edilmiştir. **Düştür**, 3.Tertip, C.15, s.185; **Cumhuriyet'in İlk On Yılı ve Balkan Paktı (1923-1934)**, Dışişleri Bakanlığı Yay., Ankara, 1974, s.341.

Balkan Paktı içinde Yugoslavya'nın yer almasını istemişlerdir. Türkiye, Yugoslavya ile karşılıklı ilişkilerin başlatılması için Lozan Konferansı sürecinde girişimlerde bulunmuş ve Belgrat'a bir elçi atanmasına çalışmıştır.² Karşılıklı ilişkiler çerçevesinde Kral Aleksander 4 Ekim 1933'te İstanbul'u ziyaret etmiş ve Atatürk ile görüşmüştür.³ Balkan Antantı'nın imzalanmasının üzerinden çok geçmeden -dokuz ay sonra- Balkan Antantı'nın önemli bir ayağını oluşturan Yugoslavya'nın başında bulunan Kral Aleksander, 9 Ekim 1934 günü Marsilya'da bir suikaste uğramış ve hayatını kaybetmiştir.⁴ Bu suikast, Fransa'nın başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin izledikleri politik çizginin değişmesine ve Avrupa dengelerinin oynamasına neden olması bakımından önemlidir. Ayrıca bu olay, Balkan Antantı'nın en önemli savunucularından biri olan Yugoslavya'nın dahil olduğu Balkan Antantı'na indirilmiş bir darbe olarak da değerlendirilebilir.

Suikast gelişmelerine geçmeden önce Kral Aleksander hakkında kısa bilgi vermek yerinde olacaktır. Kral Aleksander 1888 yılında Çetinje'de, Karadağ Kralı'nın en büyük kızı Prenses Zorka ve Prens Petar Karageorgeviç'in üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. St.Petersburg'da okuduğu zamanlarda kazandığı geniş bir Slav bakış açısı ve Rusya'ya karşı her zaman duyacağı minnettarlık ve sadakat duygusu onun karakterini etkilemiştir. Kral Aleksander, Petersburg'tan sonra bir süre İtalya'da kalmış ve 1912 yılında veliaht prens olarak ordunun başına geçirilmiştir. Kral Aleksander I.Dünya Savaşı'na katılmış biri olarak üstlendiği aktif görevler ile halkın gözünde önemli bir yer tutuyordu. Onun karakterinin şekillenmesinde üç ana nokta, milli bir kral olması, Slav bakış açısında sahip olması ve asker kimliği etkili olmuştur. Kral Aleksander bu asker kimliğinin yanında, I.Dünya Savaşı yıllarında İttifak devletleriyle görüşmelere katılarak, bir devlet adamı ve diplomat olarak da deneyim

² Lozan sürecinde iki ülke arasında savaş durumu devam ettiği için elçi atanması mümkün değildi. Bu nedenle Lozan sürecinde Sırbistan ile ilişkiler temsilciler yoluyla yürütülmeye çalışılmıştı. Bükreş temsilcisi Cevat (Ezine) Bey Belgrat'ta da temsilcilik yapmış ardından 1924-25 yıllarında Tahir Lütfü (Tokay) Bey geçici olarak Türkiye'nin Belgrat temsilciliği görevini yürütmüş; 1926-27'de ise Yusuf Hikmet (Bayur) Bey Belgrat'a ilk "siyasi temsilci" olarak atanmıştı. Belgrat'a "elçi" atanması ise 1928 yılında Ali Haydar (Aktay) Bey ile olmuştu. Şimşir, Bilal N., **Lozan Telgrafları II**, No:61, TTK Yay., Ankara, 1994, s.212.

³ Bu görüşmeyle ilgili olarak bkz. **Cumhuriyet'in İlk On Yılı ve Balkan Paktı (1923-1934)**, Dışişleri Bakanlığı Yay., Ankara, 1974, s.322; **Atatürk'ün Milli Dış Politikası**, C.2, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1981, s.225-227; Bilal N. Şimşir, "*Atatürk'ün Yabancı Devlet Adamlarıyla Görüşmeleri, 7 Belge (1930-1937)*", **Belleten**, C.XLV, S.177-180, Ankara, 1981, s.177-179.

⁴ Marsilya Suikasti, görüntüleri günümüze kadar gelmiş olan ilk siyasi suikast olması bakımından da ilgi çekicidir. Suikastın görüntüleri için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=6R3dVZdFxxo>, 18.02.2015.

kazanmıştır. Çocukluğunu Çetinje’de geçirmiştir ve Yugoslavyalılar Karageorgeviç hanedanının çıktığı bu topraklara özel bir ilgi gösterirler.⁵

Suikast Öncesi Gelişmeler ve Suikastin Nedenleri

1934 yılında Kral Aleksander’in öldürülmesi, aslında Avrupa devletlerinin izledikleri politikaların gereği ve aralarındaki politik dengelerin bozulması sonucu gerçekleşmiş bir olaydı. Avrupa ülkelerinin izledikleri politikalara bakıldığında; 1934’de Alman dış politikası özellikle Avrupa’nın boykot ettiği ihraç mallarına pazar bulmak amacıyla kendine ticari ortaklar aramaya doğru yönelmişti; bu yöneltte Yugoslavya’yı bularak bir ticaret antlaşması yapmıştı.⁶ Almanya açısından Yugoslavya ve Romanya ile ekonomik alanda kurulacak yakın ilişkiler silahlanma için gerekli tarımsal ve madeni kaynakların sağlanması demektir.⁷ Avusturya ise, İtalya ile işbirliği politikası izlemiş ve faşizmin etkisiyle demokratik rejime son vererek başbakan Dolfuss Mart 1933’te diktatörlüğünü ilan etmişti.⁸ İtalya’nın bu etkisi karşısında Almanya’nın baskıları artmış ve Temmuz

⁵ Annie O’B Christitch, “King Alexander of Yugoslavia”, *Contemporary Review*, S.145 (Ocak-Haziran), 1934, s.210, 214-215; Hamilton Fish Armstrong, “After the Assassination of King Alexander”, *Foreign Affairs, American Quarterly Review*, 1934-1935, Y.13, S.1-4, s.207; Asım Us, *Asım Us’un Hatıra Notları*, Vakıf Matbaası, İstanbul, 1966, s.131; Asım Us, *Yugoslavya’da Seyahat Notları*, İstanbul, 1936, s.56; Seton-Watson da Aleksander ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir: “Damarlarında Sırp olmayan tek bir damla kan yoktu. Büyük büyükbabası Balkan birliğini sağlamaya çalışmış olan Sırp bağımsızlığının kahraman olmuş köylü lideriydi. Bugün Aleksander’in yanı başında Topola’da başı kesik olarak yatmaktadır; çünkü 1817’de Miloş Obrenoviç tarafından başı kesilerek Sultan Mahmut’a bir barış önerisi olarak gönderilmişti. Bu nedenle Aleksander bir politikacı olmanın öncesinde bir köylüydü ve onların hislerini iyi anlardı. Babası Peter’den daha çok demokratikti. Kanında saf Sırpılık taşıyor olsa da çok farklı kalitede denilebilirdi. Çünkü o, Karadağ Kralı Nikola’nın torunuydu ve ondan birçok özellik miras almıştı. St.Petersburg’da okuduğu zamanlarda kazandığı geniş bir Slav bakış açısı ve Rusya’ya karşı her zaman duyacağı minnettarlık ve sadakat duygusu onun karakterini etkilemişti. Burada kaldığı süre içinde anti-demokratik bir anlayış kazandı. Bilgin biri gibi görünmesine rağmen, aslında bütünüyle askerdi ve üniforması içinde askerlerle beraberken daha rahattı ve bu durum kaçınılmaz olarak tartışmak, müzakere yapmaktan çok otoriter bir eğilim kazanmasına neden oldu. Hayatının ilk altı yılını kamplarda geçirdi; nazik ve dayanıklı karakteri dünyanın takdirini kazanmış olsa da, kamp hayatı aynı zamanda anayasal hükümetle uzlaşmasını zorlaştıran ve hassas sorunların çözümüne uymayan askeri bir bakış açısı kazanmasına neden oldu.” Bkz. R.W. Seton-Watson, “King Alexander’s Assassination: Its Background and Effects”, *International Affairs*, Vol.14, No:1, (January- February, 1935), Royal Institute of International Affairs Publications, 1935, s.21-22.

⁶ Vladeta Miličević, “Marsilya Suikastı ve Art Nedenleri”, çev.Fahri Çeliker, *Askeri Tarih Bülteni Eki*, Şubat 1981, S.11, Ankara, 1981, s.2-3.

⁷ Misha Glenny, *Balkanlar 1804-1999*, Sabah Kitapları, İstanbul, 2000, s.356.

⁸ Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, C.1, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 1994, s.179.

1934'te Avusturya Başbakanı Dollfuss bir grup Nazi tarafından öldürülmüştü.⁹

Fransa, Avrupa dengesinde Küçük Antant (Fransa'nın liderliğinde kurulmuş bazı Balkan ülkelerinin katıldığı statüko yanlısı birlik) ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmek yönünde ağırlığını koymuştu. Fransa Dışişleri Bakanı Barthou, Avrupa'da yükselen Alman etkilerine karşı özellikle Küçük Antant ülkeleriyle ilişkilerini sağlamlaştırmak için bu ülkelere ziyaretlerde bulunmuştu. Yugoslavya da Fransa ile 11 Kasım 1927'de bir dostluk antlaşması imzalamış ve bu antlaşmadan sonra komşularıyla daha yakın ilişkiler kurmaya yönelmişti.¹⁰ Kral Aleksander, Avrupa'da barışın korunması taraftarı olarak çalışmış, bu nedenle Milletler Cemiyeti'nin ve Briand-Kellog Paktı'nın¹¹ ilk imzalayıcıları arasında yer almıştı.¹² 1934'te Kral Aleksander'in öncülüğünde dış politikada birçok anlaşmalar yapılmıştı. Ekonomik ve politik olarak Küçük Antant'ın devamlılığına ve sürdürülmesine bağlı bir politika izleyen Yugoslavya, "Balkanlar Balkanlılarındır" sözünü ortaya çıkaran ancak büyük güçlerin entrika ve engellerle sonlandıracağı yeni bir Balkan Ligi kurmaya çalışmıştı.¹³ Yugoslavya'nın dış politika ilkesi, Fransa ile ortak hareket etmek şeklindeydi; ancak bu durum, Almanya ile bir işbirliğinin tamamen imkansızlaşması demek oluyordu. Eski Avusturya-Rus çekişmesinin devamını andıran Fransa-İtalya rekabeti ise, tüm Yugoslavya politikası üzerinde önemli bir etkiye sahipti.¹⁴ Her ne kadar içerde ayrılıkçı düşünceler olsa da dış politikada Kral Aleksander İtalyan ve Avusturya emellerine karşı Hırvatları ve Slovenleri yalnız bırakmama taraftarıydı. Ancak Mussolini'nin politikası, İllirya ve Pannonia'da Neo-Roma Devleti tarafından uygulanan "böl ve yönet" politikasına göre işlemekteydi. İtalya sürekli olarak Belgrad

⁹ **Uluslararası İlişkiler Tarihi**, çev. Atilla Tokatlı, C.4, May Yay., İstanbul, 1980, s.216.

¹⁰ L. S. Stavrianos, **Balkan Federation: A History of the Movement Toward Balkan Unity in Modern Times**, Archon Books, Hamden, 1964, s.227.

¹¹ Briand-Kellog Paktı, adını Fransa Dışişleri Bakanı Briand ve Amerika Dışişleri Bakanı Kellog'un adlarından alan ve 27 Ağustos 1928'de dokuz ülkenin katılımıyla oluşturulan bu pakt, savaşın milli politikalara alet edilmemesini, anlaşmazlıkların çözümü için savaş yoluna gidilmemesini ve savaştan vazgeçilmesini onaylaması bakımından iki savaş arası dönemin dünya barışına önemli bir yaklaşım getirmiştir. 1928 yılı sonuna kadar yaklaşık 46 ülkenin daha katılımıyla genişleyen Briand-Kellog Paktı, bütün bu olumlu niyetlere rağmen savaşın tanımının yapılmaması gibi belirsizlikleri nedeniyle kağıt üzerinde kalmıştır. Armaoğlu, **a.g.e.**, s.221-223.

¹² Christitch, **a.g.m.**, s.217-218.

¹³ Seton-Watson, bu nedenle Balkan Paktı konusunda Bulgaristan'ın şüphelerini gidermek amacıyla iki hükümet arasında uyuşma sağlamaya en çok Kral Aleksander'in çalıştığını belirtmektedir. Seton-Watson, **a.g.m.**, s.25-26.

¹⁴ Vuk Vinaver, "*Jugoslavien und die Türkei 1918-1934*", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C.V, S.8-9, Ankara, 1967, s.241.

ile Sofya, Belgrad ile Tiran arasında bir uzlaşmazlık olmasını destekliyordu. Kral Aleksander'in bütün bu girişimlerin arkasında aslında bu İtalya korkusu vardı.¹⁵ Fransa Dışişleri Bakanı Barthou yukarıda açıklanan Küçük Antant'ın desteklenmesi politikası kapsamında Prag, Bükreş, Varşova ve Belgrad'a ziyaretler yapmıştı. 9 Ekim 1934'te bu ziyarete karşılık Kral Aleksander'i Fransa'da kabul edecekti.¹⁶ 1934 yazında Kral Aleksander'in Eylül'de Sofya'yı ve Ekim'de de Fransa'yı ziyaret edeceği duyuruldu ve suikast hazırlıkları bu süreçte başladı.¹⁷

Marsilya Suikasti

17 Aralık 1933'de, suikastten bir yıl kadar önce, Zagreb'te üç genç, Krala suikast yapmak istemişler ancak Yugoslav polisi tarafından yakalanmışlardı. Bunlar İtalya'da bir kampta eğitim gördüklerini açıklamışlar ve içlerinden Petar Oreb adlı genç, Macar pasaportu taşıdığını ve Yugoslavya'dan Trieste'ye İtalyan faşistlerin yardımıyla geçtiğini anlatmıştı. Yugoslav hükümeti, Aralık 1933'de Zagreb'te bir Ustaşa ajanının İtalya'nın desteğiyle Kral Aleksander'in hayatına kastedeceği yönünde delil elde etti ancak Fransa'nın baskıları üzerine İtalya'yı protesto etmekten Kral Aleksander'i alıyordu. 19-24 Mart 1934'te suikastçiler mahkemeye çıkarılmışlardı. Burada verdikleri ifadelerinde, İtalya'da 50-60 kişilik Ustaşa kamplarında kaldıklarını; burada silah ve bombalama eğitimleri aldıklarını; bu kampın sık sık Ante Paveliç, Gustav Perçev, Milo Budak, Perçeviç gibi önemli Ustaşa liderleri tarafından ziyaret edildiğini belirtmişlerdi. Glenny'nin Mestroviç'in anılarından aktardığına göre Kral Aleksander Mestroviç'e "Dün Mussolini'den dostça ilişkiler kurmamız için en iyi niyetlerini belirten bir mektup aldım ve şimdi beni öldürtmek için katiller gönderiyor" şeklinde yakınmada bulunmuştur.¹⁸

6 Ekim 1934'de Kral Aleksander Fransız donanmasından üç destroyerin de refakatindeki Dubrovnik kruvazörü ile Marsilya'ya; eşi Kraliçe Maria ise karadan Simplon Orient ekspresiyle Dijon'a hareket etti.¹⁹ 9 Ekim günü

¹⁵ İtalya'nın Doğu Adriyatik üzerinde emelleri vardı ve Arnavutluk'a yayılmak istiyordu. Ayrıca Hırvat ayrılıkçılığına ve Macar revizyonizmine destek veriyor ve bu planın bir parçası olarak Yugoslav birliğini yok etmeye çalışıyordu. Seton-Watson, **a.g.m.**, s.26-27.

¹⁶ Miliçević, **a.g.m.**, s.2-3.

¹⁷ Miliçević, **a.g.m.**, s.9.

¹⁸ Glenny, **a.g.e.**, s.354-356.

¹⁹ Suikast olayının ayrıntıları o dönemde gizli görevli olarak bulunan Vlada Miliçević tarafından anlatılmaktadır. Miliçević, olay günü suikastin gerçekleştirileceğini Fransa'daki Yugoslav büyükelçisine ulaştırmaya çalışmış, haberin krala bildirilmesi üzerine kralın "artık çok geç, programa uyulması zorunludur" diyerek gezisini değiştirmede kendisine iletilmiştir. Miliçević, Kralın suikast günündeki halini "Amiral üniformalı beyaz dik yakalı papyon kravatlı kenarları kalkık şapkası ve kırmızı kurdelayla tutturulmuş Legion

öğleden sonra, Marsilya'da Barthou tarafından karşılanan kral araba ile halkın önünden geçerken kalabalıktan biri atılarak silahını arabaya doğru ateşledi ve kralı öldürerek Barthou'yu da ağır yaraladı. Suikastçi kendini de öldürmek isterken bir görevli tarafından bıçaklanarak öldürüldü.²⁰ Kral Aleksander öldürüldüğünde 45 yaşındaydı.²¹ İlk incelemede elde edilen bilgilere göre, öncelikle suikastçi Makedonyalı bir Bulgar'dı ve IMRO'nun²² eski bir üyesiydi.²³ İkinci olarak onun üç suç ortağı Ustaşa'nın Hırvat üyeleri, geçici olarak Janka-Puszt'a'da kalmışlardı, Macaristan pasaportları vardı ve bunları Lozan'da Çekoslovak dokümanları ile değiştirmişlerdi. Üçüncü olarak ise cinayet, lideri İtalya'da ikamet eden Ante Paveliç olan Ustaşa organizasyonunun bir uzantısı tarafından tertiplenmişti.²⁴

d'Honneur madalyasını taşıyordu. Kralın göğsündeki şeref madalyasının kızıl kurdela kanlı kaderinin ilk işareti gibi görünüyordu” sözleriyle yorumlamaktadır. Miličević, **a.g.m.**, s.25.

²⁰ Armaoğlu, a.g.e., s.183; Leab, a.g.m., s.657-658; Miličević, a.g.m., s.23-25; Kovrig, a.g.m., s.194.

²¹ Bilal N. Şimşir, **Bizim Diplomatlar**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996, s.418.

²² IMRO: Internal Macedonian Revolutionary Organisation- İç Makedonya İhtilal Komitesi.

²³ Bkz. Bennett Kovrig, “*Mediation by Obfuscation: The Resolution of the Marseille Crisis, October 1934 to May 1935*”, **The Historical Journal**, Cambridge University Press, Vol.19, No:1, 1976, s.193; Armstrong, **a.g.m.**, s.208; Daniel J. Leab, “*Marsilya Suikasti*”, çev. Mahur Tümer, **20.yy Tarihi**, C.2, Arkın Kitabevi, İstanbul, 1970, s.660; Miličević, **a.g.m.**, s.18-19.

²⁴ Kovrig, **a.g.m.**, s.196; Dr. Ante Paveliç'in Sofya'yı ziyareti ve IMRO ile işbirliği yapması Belgrat siyasi çevreleri ve basınında derin bir endişe yarattı. Paveliç'in Sofya'ya gitmesinin İtalyan diplomasisinin eseri olması ve bu ziyaretin Floransa'da Chamberlain-Mussolini görüşmesinden sonra “*Geornale d'Italya*” da, Sırp komitelerinin Yugoslavya Erkanı Harbiyei Umumiyesinin emri altında komşu ülkelerde tedhiş tertibatında bulunduğu hakkındaki yayını takiben gerçekleşmesi, Sırp lar arasında oluşan heyecan ve endişeyi çoğaltmıştır. Basın Sofya ve Vidin'de Paveliç'e gösterilen büyük tezahürat nedeniyle Sofya Hükümetini suçlamakta ve Liyapçef hükümetiyle anlaşmanın bir hayalden ibaret olduğunu yazmaktadır. Hırvatistan'da çıkan gazeteler de Paveliç'i telin etmektedirler. Ancak bu gazeteler hükümetten destek aldıkları için bunların yayınları Hırvat milletinin görüşlerini yansıttıklarına dair bir delil olamaz. Belgrat gazetelerine göre IMRO reisi Dr.Stanişef ile Paveliç Viyana'da Makedonya İhtilal Komitesi ve Hırvatistan İhtilal Komitesi adında bir itilaf imzalamışlardır. Bu itilafa göre Hırvatistan ve Makedonya istiklalini temin için meşru ve gayri meşru her türlü vasıtaya başvurulması, Londra'daki Balkan komitesi Cemiyeti Akvam ve emsali uluslararası kuruluşlara müracaat edilmesi kararlaştırılmıştır. Komite Viyana'da bir gazete yayınlacak ve Amerika'daki Bulgar ve Hırvat muhacirleri arasında faaliyette bulunacaktır. Yugoslavya hükümeti bu konuda Bulgar hükümetinin dikkatini çekmiştir. Bulgar basını ise Yugoslavya'nın boş yere endişe ettiğini kaydetmektedir. Devlet savunma mahkemesine verilen bir takrir ile Dr. Ante Paveliç ve Gustav Peričević'in vatana ihanet suçuyla yargılanmaları istenmiştir. Gazetelere göre bu mahkeme yakında başlayacaktır. Dr. Paveliç 24 Nisan akşamı Sofya'dan Bükreş yoluyla İstanbul'a gelmiştir. Belgrat elçimiz Haydar Bey hükümetimizin bu meselede

Burada Ante Paveliç ve Ustaşa örgütüne kısaca değinmek gerekmektedir. Hırvat ayrılıkçılarının örgütü Ustaşa'nın lideri Ante Paveliç, 1921'den beri Yugoslavya Parlamentosu'nda Zagreb'in iki temsilcisinden biri olan ve Skupština'da parti kurucusu Josip Frank'ın adına ithafen Frank Partisi ismiyle anılan ve Sırp karşıtı din adamlarının desteğinde aşırı sağcı Hrvatska Stranka Prava Hırvatistan Haklar Partisi'nin üyesiydi. Diktatörlük ilan edilene kadar Zagreb'te bir süre yaşadı ve burada arkadaşı Gustav Perçec yardımıyla gazetecilik faaliyetleriyle Sırlara, Belgrat'a ve Yugoslavya'ya karşı faaliyetlerini sürdürdü. Kral Aleksander 6 Ocak 1929'da parlamentoyu feshetti ve bütün siyasi partilerin, dernek ve örgütlerin faaliyetlerine yasak koyarak diktatörlüğünü ilan etti. Ante Paveliç 1929'da diktatörlük ilan edilince Sofya'ya kaçtı. Burada diğer bir asi Gustav Perçec ile buluştu ve Ustaşa örgütünü kurdu. Ivan Mihailov'un liderliğindeki Makedonya'nın Yugoslavya'dan ayrılmasını isteyen IMRO ile ittifak yaptı. Ustaşa'nın IMRO'nun müttefiki olduğunu ilan ettikten sonra terör yaratan hareketlere başladılar. Vidin ve Sofya'da IMRO üyelerine düzenlenen gösterilerde Sırlar ve Yugoslavlık aleyhine konuşmalar yapmış ve bu konuşmalarında Hırvatların ve Makedonların tutsak olduklarını, onların Sırp oldukları iddialarının yalan olduğunu ve

tarafsız kalması ve kendisine önem verilmeyerek gösteriler yapılmasına meydan verilmemesi görüşünde olduğunu bildirmiştir. Bkz. **BCA**, 030.10/250.691.8, 11.05.1929 tarihli Hariciye Vekili Tevfik Rüştü tarafından Başvekalete yazı; İtalyan gizli servisleri de IMRO ile önceden bağlantı kurmuştu ve Ante Paveliç de bu şekilde İtalya ile bağlantıya geçmiş oldu. Paveliç, İtalya'ya giderek bizzat Mussolini tarafından kabul edildi ve onun yardımıyla İtalya'da iki Ustaşa kampı kurdu. Ante Paveliç İtalyan pasaportuyla geziyor ve "Antonio Sudai" takma adını kullanıyordu ve birçok Ustaşa üyesinin de İtalyan ve Macar pasaportları vardı. 1934 Ağustos ayında IMRO lideri İvan Mihailov da Roma'ya gitti ve burada suikast hakkında görüşmelerde bulundu. Bu dönemde IMRO da Ustaşalarla birlikte, Yugoslavya içinde birçok cinayet ve patlama olayları düzenlediler. İki örgüt Zemun'da tren yoluna bomba konulmasından Novosti gazetesi editörü ve Yugoslavya'nın Belçika elçisinin öldürülmesine kadar birçok olay gerçekleştirdiler. Yugoslav yanlısı Novosti gazetesi editörü ve Kral Aleksander'in yakın dostu olan Toni Schlegel, kısa süre önce kurulmuş olan Hrvatski Domobran (Hırvatistan Yurt Muhafızları) adlı örgütün üyesi Makro Hraniloviç tarafından öldürülmüştür. Hraniloviç yakalanmış ve bu suikasti Ustaşa lideri Ante Paveliç'in tasarlamış olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Miličević, **a.g.m.**, s.10-11,14-15,21; Leab, **a.g.m.**, s.660; Glenny, **a.g.e.**, s.353-354; Bu tür eylemlerin yanı sıra çeşitli propaganda faaliyetleriyle de Yugoslavya aleyhinde yayınlar yaptırıldılar. Sofya'da Hırvat muhaciri olmadığı halde Hrvatski Glas adlı bir gazete Yugoslav Kralı Aleksander aleyhine sürekli yayınlar yapıyordu. Yugoslav elçiliğinin müracaatı üzerine bu gazete kapatıldı. Bu şekilde Yugoslav elçisinin girişimleri üzerine iki ülke arasındaki ilişkileri korumak amacıyla bir takım tedbirler alındı. Yugoslav elçiliğinin müracaatı üzerine bu gazete kapatılmıştır. Bu şekilde Yugoslav elçisinin girişimleri üzerine iki ülke arasındaki ilişkileri korumak amacıyla bir takım tedbirler alınmıştır. Bkz. **BCA**, 030.10/251.692.7, 26.9.1931 tarihli Hariciye Vekaletinden Başvekalete yazı.

dünyanın yardımını beklemek yerine yurtlarını kurtarmak için savaşmaları gerektiği yönünde telkinlerde bulunmuştur. Ancak bu durumdan haberdar olan Yugoslav hükümeti Paveliç hakkında Haziran 1929'da ölüm kararı çıkarttı. Bu olay üzerine Ante Paveliç, Viyana'ya sığındı; Perçec de Macaristan'a kaçtı ve burada Yugoslav-Macar sınırı yakınındaki Janka-Puszta'da bir terörist merkezi kurdu.²⁵

IMRO lideri Mihailov'un şoförü ve teröristlerin eğitmeni olan Vlada Georgiyev Kerin, Kral Aleksander'e kurşunu sıkan kişiydi.²⁶ Bu komiteye bağlı olan Kerin daha önce birçok ülkede değişik suikastler düzenlemişti; "Georgiyev, Stojanov, Dimitrov, Çernozomsky, Suk, Kerin, Kelemen, Veličko" gibi pek çok takma ad kullanmaktaydı ve olaydan sonra üzerinden çıkan pasaportta Kelemen yazdığı anlaşılmıştı.²⁷ Suikastten sonra Zvonim Pospicil, Ivan Ragiç ve Mio Kralj adlarında üç kişi tutuklandı.²⁸ 1936 Şubat'ında Ustaşa örgütüne üye bu üç kişi, kayıplara karışan liderleri Paveliç yüzünden yargılandılar. Fransa hükümetinin baskıları neticesinde Kraliçe Maria mahkemeden çekilme kararı aldı ve Barthou'nun yerine geçen Dışişleri Bakanı Laval de Marsilya olayını sessizce kapatmaya çalıştı. Fransa ve İtalya arasında gerçekleşen politik yakınlaşma sonucunda olayın sorumlusu olarak Macaristan gösterildi ve Macar hükümeti 12 Ocak 1935'te geniş bir soruşturma başlatarak olayla ilgili bir sorumluluklarının olmadığını ortaya koymaya çalıştı. Suikasti gerçekleştiren Ustaşalar hakkında elde edilen bilgilere göre, örgütün 1929 ve 1934 yıllarında Yugoslavya'da birçok bombalama ve katletme girişimlerinde bulunduğu ortaya çıkarılmıştı. Ustaşa örgütünün İtalya Faşist hükümetinden maddi yardım aldığı, Macarsitan'dan destek gördüğü, İtalya'da Ancona ve Bari'de, Macarsitan'da Janka Puszta'da eğitim ve talim merkezleri bulunduğu tespit edilmişti.²⁹

Suikast Hakkında Yorumlar ve Türk Kamuoyundaki Yansımaları

Cinayet haberi gerçekleştiği gün dünyaya yayılmış ve herkes I.Dünya Savaşı'na ithafen yeni bir Saraybosna'dan söz etmeye başlamıştı. İtalyan radyoları Yugoslavya'nın ikiye bölünmesinin bir an meselesi olduğundan bahsetmeye başlamışlar; Yugoslav elçisinin resmi protestosu İtalyan Dışişleri'nce geçiştirilmişti.³⁰ Ustaşalar Hitler tarafından da destekleniyorlar

²⁵ Glenny, **a.g.e.**, s.353; Leab,, **a.g.m.**, s.660; Miličević, **a.g.m.**, s.9-10; Vladimir Dedijer, **History of Yugoslavia**, New York, 1974, s.541.

²⁶ Miličević, **a.g.m.**, s.13.

²⁷ Leab, **a.g.m.**, s.659.

²⁸ Suikastten sonra yakalanan Mio Kralj'in verdiği ifadeler ve soruşturma hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Miličević, **a.g.m.**, s.29-33.

²⁹ Leab, **a.g.m.**, s.660.

³⁰ **Uluslararası İlişkiler Tarihi**, s.222.

ve Hırvatistan'ın bağımsızlığını savunmakla kalmayıp, Slovenya, Dalmaçya ve Bosna'nın Yugoslavya'dan ayrılmasını istiyorlardı. Bu ise, Yugoslavya'nın tümüyle yok olması anlamına gelecekti ve Yugoslavya, Fransa'nın Balkanlar'daki desteği, İtalya'nın en tehlikeli komşusu ve Berlin, Roma ve Budapeşte tarafından istenilmeyen Küçük Antant'ın en etkili üyesiydi ve Fransa Dışişleri Bakanı Barthou'nun Balkanlar'da düzenlediği gezinin amacı, aslında geniş bir anlaşmalar ağı örmek içindi ve Küçük Antant'ın amacı da bir Alman saldırısına karşı ortak dayanışmayı sağlamaktı. Marsilya'daki olayda Nazilerin etkisi olduğu ortada olmasına karşın Fransa'daki bazı çevreler Barthou ile Aleksander'in öldürülmesinin yankılarını ve etkilerini hasıraltı etmeye çalıştılar ve suikastin soruşturması bu nedenle tam iki yıl sürdü.³¹

Akşin ve Fırat, Sovyet kaynaklarının “Tötonik Kılıç Operasyonu” olarak adlandırdıkları bu suikasti, Alman faşistlerinin düzenlediklerini; Batılı kaynakların ise İtalya desteğindeki Ustaşa örgütünün gerçekleştirdiğini yazdığını belirtmektedirler.³² Ustaşaların lideri Ante Paveliç bizzat cinayeti gerçekleştirmiş değildi ancak onun görevlendirdiği kişiler bu suikasti yapmışlardı.³³ Almanya'da gazetecilik yapan William Shirer “Günü Gününe Nazi İmparatorluğu” adlı eserinde Aleksander'in öldürülmesine her ne kadar Yugoslavya'nın bütünlüğünden yana politika izlemiş olsa da Almanya'nın “sevindiğini” belirtmekteydi. Shirer bu konuda: “*Bu gece saat 8'de Paris bürosuna telefon edince bana bu akşam üzeri Marsilya'da Yugoslavya Kralının öldürüldüğünü ve Fransa Dışişleri Bakanı Louis Barthou ağır yaralı olduğunu bildirdiler. Berlin pek üzülmecek bu olaya, çünkü Kral Aleksander Almanya'ya karşıydı. Fransa bloku ile daha yakın çalışmak eğiliminde görünüyordu ve Barthou Fransa ile Doğu Avrupa arasında işbirliğini güçlendirmek için çaba gösteriyor ve bir Doğu Lokarno Antlaşmasına Rusya'yı yanaştırmaya çalışıyordu.*”³⁴ Almanya'da bulunan bir gazetecinin bakış açısından Marsilya suikastinin Almanya için ne tür bir önem arz ettiği bu şekilde ifade edilmekteydi.

Türkiye'de de Yugoslavya Kralı Aleksander'in Fransa'nın Marsilya kentinde bir Hırvat tarafından vurulduğu haberi yayıldı. Haber, Ankara'da adeta şok etkisi yaptı, Atatürk'ü ve hükümeti üzüntüye boğdu. Hakimiyet-i Milliye gazetesi ertesi gün bütün baş sayfasını Yugoslav Kralının ölümüne

³¹ **Uluslararası İlişkiler Tarihi**, s.223-224.

³² Sina Akşin-Melek Fırat, “*İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar*”, **Balkanlar**, OBİV yay., İstanbul, 1993, s.124.

³³ Miličević, **a.g.m.**, s.1.

³⁴ William Shirer, **Günü Gününe Nazi İmparatorluğu**, çev. Müzehher Va-Nu, Cem Yayınevi, İstanbul, 1977, s.25.

ayırdı. Bayraklar yarıya indirildi. Müzik sustu. Sinemalar, tiyatrolar gişelerini kapattılar. Ankara'dan çekilen duygulu başsağlığı telgrafları birbirini izledi. Türk basını geniş yayın yaptı.³⁵

Kral Aleksander'in cenazesi, Belgrat'a otomobille iki saat mesafede Kara Jorj hanedanının mezarı olan Topola mevkiine defnedilmiştir.³⁶ Türkiye, üst düzey askeri ve diplomatik yetkilileriyle cenaze töreninde temsil edilmiştir. Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Kral Alkesander'i yakından tanımış ve bir yıl önce İstanbul'a gelen Kralı Dubrovnik Kruvazörüne kadar gidip karşılayan, Atatürk ile Aleksander'in Dolmabahçe Sarayındaki görüşmelerinde hazır bulunan, tercümanlık yapan, hatta not tutan kişi olarak kralın cenaze törenine katılacak heyete başkanlık ve Türkiye'yi temsil etmek görevini üstlenmiştir.³⁷ Cenaze törenine giden Türk heyeti Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, İkinci Ordu Müfettişi Orgeneral İzzettin Çalışlar, Cumhurbaşkanlığı Başyaveri Binbaşı Celal Üner, Deniz Akademisi Komutanı Kaymakam Talat Bey, Hava Binbaşı Naim Bey, Dışişleri Bakanlığı Birinci Daire Umum Müdürü Cevat Açıklan, Bakan Özel Kalem Müdürü Refik Amir ve Emniyet Memuru Sadık Efendi'den oluşmaktaydı. Atatürk ayrıca, kendi muhafız alayından 130 kişilik askeri bölüğü de cenaze törenine göndermişti. Albay İsmail Hakkı Bey komutasındaki bölüğün başında iki yüzbaşı, altı teğmen bulunmaktaydı.³⁸ Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir askeri birliğimiz bir yabancı devlet başkanının cenaze törenine gönderilmiş; kralın toprağa verildiği gün de Türkiye'de -Cumhuriyet tarihinde ilk defa bir yabancı hükümdar için- milli yas ilan edilmişti.³⁹ Kralın toprağa verildiği 18 Ekim günü, Ankara'daki Yugoslavya elçiliğinde düzenlenen merasime, Cumhurbaşkanlığı yaveri Cevdet Bey, özel kalem yardımcısı Sabit Bey ile Başvekil İsmet Bey ile eşi, Dahiliye vekili Şükrü Bey ve Hariciye vekaletinden Numan Rıfat ve Ankara valisi Nevzat Bey ile mevkii kumandanı Sıtkı Paşa ve emniyet müdürü Salih Bey katılmışlardır.⁴⁰

Kralın öldürülmesi konusu 24 Ekim 1934 günlü TBMM toplantısında gündeme getirilmiş ve Yugoslavya nezdinde taziyelerimizin bildirilmesi kararlaştırılmıştır. Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey konuşmasında Kral

³⁵ Feridun Cemal Erkin, **Dışişlerinde 34 Yıl, Anılar Yorumlar**, C.1, TTK Yay., Ankara, 1987, s.123-125; Şimşir, **a.g.e.**, s.277; İtalyan basını suikast ithamlarına rağmen bu olayla ilgilenmiş ve hava kuvvetlerine kralın cesedinin ülkesine götürülmesinde eşlik etmelerini önermiştir. Bkz. Kovrig, **a.g.m.**, s.194.

³⁶ Us, **Yugoslavya'da Seyahat Notları**, s.7.

³⁷ Şimşir, **a.g.e.**, s.279.

³⁸ Şimşir, **a.g.e.**, s.279; **BCA**, 030.18.1.2/51.3.19, 13.01.1935 tarihli kararname.

³⁹ Şimşir, **a.g.e.**, s.277, 279.

⁴⁰ **Zaman**, 19 Teşrinievvel (Ekim) 1934.

Aleksander'in ve Fransa Dışişleri Bakanı'nın öldürüldüklerini, Türkiye'nin bu elim cinayet karşısında üzerine düşen görevi yaptığını ve cenaze törenine katılarak bütün dünyaya Balkan misakının gücünü gösterdiklerini ifade etmiştir. Tevfik Rüştü Bey, bu elim olay karşısında gerekli olan vakar, sükunet ve birliği gösterdikleri için Yugoslav milleti ve idarecilerinin takdire şayan olduklarını belirtmiş ve Büyük Millet Meclisi'nin duyduğu üzüntüye tercüman olduğunu sözlerine eklemiştir.⁴¹ Konuşmanın ardından meclis, Başkan Kazım Paşa tarafından bir dakikalık saygı duruşuna davet edilmiş ve saygı duruşunun ardından Tekirdağ mebusu Cemil Bey ile beş arkadaşı tarafından verilen, "Yugoslav Kralı Aleksander ve Fransa Dışişleri Bakanı Barthou'nun ölümleri dolayısıyla TBMM'nin taziyelerini bildirmesine dair taktir" onaylanmıştır.⁴²

Atatürk'ün gönderdiği başsağlığı mesajı Yugoslav basınında yer almış ve bu mesajla ilgili "*Müteveffa Kral Aleksander'in hudutsuz dostu olan Gazi Mustafa Kemal, Kral Aleksander'in mensup olduğu kabiliyet ruhunun ailesine mensup bulunmaktadır. Ruhen ve vicdanen asil olan Gazi, Kralımıza kardeşçesine acımıştır. Mustafa Kemal'in taziyesinde memleketimiz, genç Kralımız ve onun milleti hakkında istimal edilen sözler, 10 Teşrinievvelden sonra yaşadığımız anların en heyecanlı bir hadisesidir*" yorumu yapılmıştır.⁴³

Kral Aleksander'in öldürülmesi Türk basınında geniş bir yankı bulmuştur. Suikastin ayrıntıları gazetelerde detaylı bir şekilde verilmiştir. Kral ve maiyeti Marsilya'da Borsa meydanından geçerken halk içinden bir kişi otomobile yaklaşarak birkaç el ateş etmiştir. Atlı korumalar tarafından kılıçla yaralanmadan önce ateş eden saldırgan iki polis ve halktan üç kişiyi yaralamış ve halk tarafından linç edilmesi güçlükle engellenebilmiştir. Suikastçi Petrus Kelemen adında Zagreb doğumlu bir Yugoslav'dır. Kral kalbinden ve karnından aldığı kurşunla, yakındaki belediye binasına götürülürken ölmüştür. Louis Barthou'da kolundan yaralanmış ancak o da suikastten sonra hastanede ölmüştür.⁴⁴ Suikast olayıyla ilgili Ebuzziya Zade, İtalyan veya Makedonyalıların suçlanması için henüz erken olduğunu, dış kaynaklı değil suikasti yapanın bir Hırvat olması nedeniyle bu olayın iç siyasi çekişmelerden kaynaklandığı yorumunu yapmaktadır. Hırvatların Sırp hakimiyetinde yaşamaktan rahatsız olduklarını, hatta bu rahatsızlık

⁴¹ **TBMM, Zabıt Ceridesi**, Devre:4, İçtima:3, C.24, 24.10.1934, s.3.

⁴² Taktiri veren mebuslar şunlardır: Cemil Bey-Tekirdağ, Osmanzade Hamdi Bey-İzmir, Vasfi Raşit Bey-Şebinkarahisar, Falih Rıfkı Bey-Bolu, İrfan Ferit Bey-Mardin, A.Fuat Bey-Rize. **TBMM, Zabıt Ceridesi**, Devre:4, İçtima:3, C.24, 24.10.1934, s.4.

⁴³ **BCA**, 030.10/227.527.22, 26 Teşrinisani 1934 tarihli Hariciye Vekaletinden Yüksek Başvekalete yazı.

⁴⁴ **Zaman**, 10 Teşrin Evvel (Ekim) 1934.

nedeniyle 1928'de mecliste (skupština) Hırvat lider Radiç'in bir Karadağlı tarafından öldürüldüğünü belirten Ebüzziya, bu nedenle kralın mecburen diktatörlük ilan ettiğini, ancak Hırvatların ayrılık isteklerini karşılayamadığı için Hırvat-Sırp çekişmesinin sürdüğünü yazmaktadır. Buna rağmen Kral Aleksander Yugoslav birliğini tüm zorluklarına rağmen sağlamaya çalışmış hatta bunun temel direğini teşkil etmiştir. Onun yokluğu sadece iç politikada değil dış politikada da tesirlerini gösterecektir.⁴⁵

Kralın toprağa verildiği 18 Ekim 1934 günü Falih Rıfki Atay Hakimiyet-i Milliye'de şunları yazmıştır: *"Kral Aleksander, Türkiye ile Yugoslavya arasında sıkı ve sarsılmaz dostluğu kurmakta Gazi ile birlikte çalıştı... Gazi'nin muhafız alayından bir bölük, Türk ordusu namına Belgrat sokaklarında büyük ölünün arkasından gidiyor. Böyle bir merasim için Türk kıtasının ilke defa olarak memleketten çıkmış olması da Türk milletinin kralın hatırasına ve eserine karşı duyduğu hürmetin müstesna bir ifadesidir.. sulh ve emniyet davasına karşı bağlılık hissinin de bir delilidir."*⁴⁶ Falih Rıfki bir başka yazısında da olay hakkında şunları ifade etmiştir: *"Kral Aleksander'i şahsen tanımış ve onunla Balkanlar sulhu için sözleşmiş ve çalışmış olan Gazi'nin telgrafi, bütün Türk milletinin hakiki ve samimi duygularını hulasa etmektedir. Suikastçiler, bu cinayetten umdukları daha büyük faciayı göremeyeceklerdir... Orta Avrupa ve Balkanlar muvazenesinin esaslı unsurlarından biri olan dost devlet sarsılacak olursa, kıtamız sulhunun desteklerinden biri yerinden oynamış olur... Cinayetin bir muvaffakiyet vasıtası olduğunu göstermemek lazımdır... Marsilya cinayeti, Yugoslav milletlerini birbirlerine ve Yugoslavya'yı bütün dostlarına daha fazla yaklaştıracak, sulh mücadelesi safları daha sıkışmış, azim daha artmış, tehlike daha iyi anlaşılmiş olarak devam edecektir."*⁴⁷

Dışişleri Bakanı Tefik Rüşü Aras da, Yugoslavya'daki Politika gazetesine şu demeci vermiştir: *"Sizler büyük kralınız için ağlarken bizler de Gazi'nin kardeşi için ağlıyoruz. Belgrat'ta ve Topolats ile Oplanarts'a kadar yollarda gördüklerim, Kral Birinci Aleksander hazretlerinin hakikaten Yugoslav milletinin hiçbir zaman unutmayacağı çok sevilen bir hükümdar olduğu hakkındaki kanaatimi takviye etmiştir. Merasim müessir ve muhteşem oldu. Burada şunu tebarüz ettirmek isterim ki, yalnız milletinizi değil, fakat Balkanlarda hepimizi yasa düşüren bu büyük felaket huzurunda yapılan merasimde her şey çok muntazam bir tarzda tertip edilmişti. Şimdi sükun içinde önümüzde biiz bekleyen büyük işi düşünmemiz ve kahraman kralınız ile namdar şefim Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin*

⁴⁵ **Zaman**, 11 Teşrin Evvel (Ekim) 1934.

⁴⁶ **Hakimiyet-i Milliye**, 18 Ekim 1934.

⁴⁷ **Ayın Tarihi**, Kasım 1934, No:11, s.118.

başladıkları esere gerek sizin ve gerek bizim devam etmemiz lazım gelmektedir. Onların bu eserleri, uluslararası işbirliği ve uluslararası barışın temini eseridir ve bizler bu işe devam edeceğiz... Kahraman Kralın ölümü, Balkanlarda ve Avrupa'da vaziyetin tarsini eserine daha fazla ikdam ile devam edilmesini intaç eyleyecektir. Nihayet kardeşinin ölümü haberiyle büyük şefimizin ne kadar müteessir olduğunu söylemek isterim. İstanbul mülakatından sonra kendileri Birinci Aleksander'i daima kardeşim diye yad etmekte idi. Son defa da milletimize kardeşini kaybettiğini ilan eyledi ve Yugoslavya'nın ittifadını temin eden kralınızın ölümüne Türkiye'de bu suretle ağladı. Türk milletinin, hissiyatınıza ne derece iştirak ettiğini telgraflarda da görmüşsünüzdür. Fakat bunu daha iyi anlamak için şunu düşünmelisiniz ki yeni Türkiye'de bu ana kadar milli matem tutulmamıştır. Kral Aleksander'in cenazesinin kaldırıldığı gün Türkiye'nin ilk matem günü olmuştur. Maalesef Kral Aleksander ölmüştür. Fakat eseri ebediyen yaşayacak ve bu eser, bizi Balkanlarda tesanütün ve barışın tahkimi yolunda müşterek işin başında ebediyen toplu bulunduracaktır..."⁴⁸

11 Ekim 1934 tarihli Cumhuriyet gazetesinde de Nadir Nadi, "Kral Aleksander'in hayatına kastedenler emin olsunlar ki, Türkiye, Yugoslavya'ya karşı aldığı Balkan taahhüdüne dün olduğu gibi bugün de yarın da kuvvetiyle bağlı kalmakta devam edecektir" demiştir.⁴⁹ Zaman gazetesi "Fransa'nın kabahati ne?" başlığıyla bu olaydan iki yıl önce de Fransa Cumhurbaşkanı Dumerge'nin de bir suikaste uğradığını hatırlatarak suikastten dolayı Fransız hükümetini suçlamanın anlamsız olduğunu belirtmektedir.⁵⁰

Asım Us da Yugoslavya seyahati izlenimlerini aktardığı kitabında Kralın öldürülmesi ile ilgili olarak şunları yazmıştır: "*Müteveffa kral Aleksander son Fransa seyahatine çıkarken vapura binmek için Budva kasabasına gelmiş. Geldiği zaman hareket saatine beş on dakika kaldığını görünce civarda olan bir küçük kilisede bir dua yapılması arzusunu göstermiş. Kralın bu arzusu herkesin biraz garibine gitmişmiş. Seyahatin elim olan neticesi tahakkuk ettikten sonra Budvalılar bu hadiseyi hatırlamışlardır. O zaman kral Aleksander'in kalbinde Yugoslav topraklarından ayrılırken gizli bir endişe bulunduğunu anlamışlardır.*"⁵¹

Türkiye'nin cenaze törenine katılması Yugoslav basını kadar diğer ülkelerde de yankı bulmuştur. New York Times gazetesinde "Avrupa Değişiyor" başlığı altındaki makalede Yugoslavya Kralı Aleksander'in

⁴⁸ **Ayın Tarihi**, Kasım 1934, No:11, s.96-97.

⁴⁹ **Cumhuriyet**, 11 Ekim 1934.

⁵⁰ **Zaman**, 12 Teşrinievvel (Ekim) 1934.

⁵¹ Us, **a.g.e.**, s.65-66.

cenaze merasiminde Türk Kıtaatının mevcudiyetinin fevkalade bir hadise olduğu yazılmıştır.⁵²

Hasan Rıza Soyak da anılarında olayla ilgili olarak şunları nakletmektedir: “*Hatırlarım, Yugoslavya Kralı Aleksander'in Marsilya'da öldürüldüğünü haber alır almaz, hemen Atatürk'ün yanına koştum. Başvekil ile Dışişleri Vekili de oradaydılar. Atatürk, Kralın öldürüldüğünü öğrenmişti; çok müteessirdi: “Ben, Aleksander'ı öldürenleri biliyorum, eğer onlar fırsat bulurlarsa beni de öldürürler” dedi. Vukuu muhtemel hadiseler mütalaa edilirken, Atatürk, Yugoslavya'nın müdafaası icap ederse, şimdiden seferberliğe tevessül edileceğinin taziye telgrafında bildirilmesini istemişti.*”⁵³

Yugoslavya seyahatinde bulunan gazeteci Asım Us bu konu hakkında şöyle yazmaktadır: “*Balkan Gazetecilerine rehberlik eden Yugoslav memuru güldü ve “Başvekilimiz Stoyadinoviç anlaşmak istedi, biz de peki dedik. Fakat Yugoslav milleti buna taraftar değildir. Çünkü bir Sırp şarkısında şöyle der: “İtalyanlara inanılmaz. Onlar en büyük hilekardırlar. Bütün felaket Vatikan'dan geliyor. Yugoslavya'daki Katolik papazlar hep Vatikan ajanlarıdır. Kral Aleksander'i öldürten de odur.” cevabını verdi.*”⁵⁴ Us, “*6 Eylül 1936 tarihi Yugoslavya Kralı'nın doğum günüdür ve Yugoslavya birliğinin düşmanları, Kral Aleksander'i öldürmüşler; ancak onun eserini dağıtmaya muvaffak olamamışlardır*” yorumunu yapmaktadır.⁵⁵

⁵² 2 Kasım 1934 tarihli New York Times gazetesinde Avrupa Değişiyor başlığı altındaki makalede Yugoslavya Kralı Aleksander'in cenaze merasiminde Türk Kıtaatının mevcudiyetinin fevkalade bir hadise olduğunu ve Türklerin uzun senelerden beri Sırların düşmanı bulunduğunu yazdıktan sonra bir İngiliz diplomatının ağzından şu sözleri naklediyor: “*Dünya halkı heyecana o kadar alıştı ki artık hiç birşey ona fevkalade bir mahiyet arz etmiyor. Bu böyle olmakla beraber mesela Kral Aleksander'in Belgrat'taki cenaze merasimine bakalım kralın cenaze merasiminde yapılan bütün merasim ve görülen ihtişam yeni bir şey değildir. Fakat bu cenaze merasiminin bir safhası fevkalade bir hadise olup Avrupa'daki siyasi vaziyetin inkişafı noktasından gayet manidar bulunmaktadır.*” Ardından Türk askerine değinmekte ve “*Bu 150 asker Yugoslavya Kralı Aleksander'in cenaze merasiminde hazır bulunmak üzere bizzat Gazi tarafından kendi Muhafız Kıtaatı arasından seçilip gönderilmiştir. Bu Türk müfrezesinin şu sırada Yugoslav Hükümet merkezinde bulunuşu tarihi kıymete sahip fevkalade bir olaydır. Altı asır önce Türkler Sırp krallığını harap ettiler ve amansız galipler gibi gelerek batınlarca ananevi bir düşman mevkiinde kaldılar. Kral Aleksander'in cediti, tahtlarını Türk Sultanlarıyla yaptıkları uzun ve kanlı cidallerle kazandılar. Bugün Türkiye Balkanlarda sulhün devamı için Yugoslavya'nın şeriki bulunuyor. Ve Türkiye'yi idare eden adam, aziz dostunun hatırasını taziz için en iyi askerlerini gönderiyor. Bu olayların fevkalade bir cilvesi değil midir?*” demektedir. **BCA**, 030.10/252.698.15, 19 Kanunuevvel 1934 tarihli Dahiliye Vekaletinden Başbakanlığa yazı.

⁵³ Hasan Rıza Soyak, **Atatürk'ten Hatıralar**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2006, s.505-506.

⁵⁴ Us, **Asım Us'un Hatıra Notları**, s.150.

⁵⁵ Us, **a.g.e.**, s.129.

Suikastten hemen sonra Yugoslavya’da birtakım siyasi değişiklikler olmuştur. Saray Mareşali General Dimitriyevic ile Saray İdare Müdürü yaverlerinden Miralay Pavlevic görevlerinden alınmışlardır. Belgrad Elçiliği’nden gönderilen yazıda, “General Dimitriyevic’in ölen kralın güvenini kazanmış bir kişi olması bakımından azledilmesinin birçok dedikoduya sebep olduğu” belirtiliyor ve alınma sebebi olarak kraldan önce Marsilya’ya giden generalin, Fransız polisi tarafından alınan tedbirleri kontrol etmemesi ve kralı Marsilya’da bırakarak yeni kralı almak üzere Paris’e gitmiş olması gösteriliyordu. Generalin tutuklanmasına varan gelişmelerin asıl nedeni ise, General Dimitriyevic’in kral hayattayken görevi dolayısıyla Prens Paul’e ve General Živkovic’e bazı sıkıntılar vermesiydi. Bu ani değişimin geçmişe ait kin ve garezden ileri geldiği söylenmekteydi.⁵⁶ Kralın öldürülmesinin ardından kabine değişikliğine gidilmiş ve Anayasaya göre hükümet istifa etmişti. Naip Prens Paul, yeni kabineyi kurmak üzere tekrar Nikola Uzunovic’i görevlendirmiş ve yeni kabine 26 Ekim 1934’te göreve başlamıştı.⁵⁷ Gerek yeni hükümetin programında ve gerekse Niyabet Meclisi tarafından Yugoslav halkına hitaben yapılan tebliğde, Yugoslav Kralı Aleksander’in ölümünün Yugoslav milletinin ne kadar sarsılmaz ve birbirine bağlı olduğunu tüm dünyaya gösterdiği vurgulanmış ve halka birlik çağrısında bulunulmuştur.⁵⁸

Suikast Yugoslavya hükümeti tarafından Milletler Cemiyeti’ne taşınmış⁵⁹ ve bu mesele yüzünden Macaristan-Yugoslavya ilişkileri gerginleşmiştir. Yugoslav hükümeti suikastten Macar hükümetini sorumlu tutmuştur.⁶⁰ Milletler Cemiyeti’ne verilen notada İtalya’nın suikastteki etkisi bilinmesine rağmen sadece Macaristan hükümeti sorumlu olarak gösterilmiştir.⁶¹ Milletler Cemiyeti konuyu 7-10 Aralık 1934 tarihli toplantılarında ele almıştır.⁶² Bir tarafta antirevizyonist ülkelerin dışişleri

⁵⁶ BCA, 030.10/252.698.1, 14 Kasım 1934 tarihli Hariciye Vekaleti’nden Başvekalete yazı.

⁵⁷ **Ayın Tarihi**, No.11, Kasım 1934, s.391; BCA, 030.10/252.698.3, 3.11.1934 tarihli Hariciye Vekaleti’nden Başvekalete gönderilen, Yeni Yugoslav kabinesi hakkında Belgrad Elçiliği’nin 24.10.1934 tarih ve 9747/330 numaralı yazısı.

⁵⁸ **Ayın Tarihi**, No.11, Kasım 1934, s.392-393.

⁵⁹ Yugoslavya suikast hakkında cemiyete bir nota vermiş ve Milletler Cemiyeti Konseyi, 5 Aralık’taki gündeminde Yugoslav notasının görüşülmesini onaylamıştı. Bennett Kovrig, “Mediation by Obfuscation: The Resolution of the Marseille Crisis, October 1934 to May 1935”, **The Historical Journal**, Cambridge University Press, Vol.19, No.1, 1976, s.211.

⁶⁰ Buna karşılık Macaristan Başbakanı Gömbös, Yugoslav notasından dolayı Yugoslav basınına sorumlu tutmuştur. Notanın dilinin Yugoslav basınının diliyle aynı olduğuna dikkat çeken başbakan, Yugoslav gazetelerini Avrupa barışını bozacak siyasi bir mücadeleye girmekle itham etmiştir. **Kurun** (Vakit), 24 Kasım 1934.

⁶¹ Asım Us, “Marsilya İşi Cenevre’de” başlıklı makalesinde konseyde mesele hakkında şiddetli tartışmaların olacağını ancak İtalya’nın suçlanmamış olmasından dahi bu meselenin iyi bir şekilde halledileceğini umduğunu belirtmektedir. **Kurun** (Vakit), 28 Kasım 1934.

⁶² **Uluslararası İlişkiler Tarihi**, Çev. Attila Tokatlı, Cilt:4, May Yay., İstanbul, 1980, s.229. Seton-Watson’a göre, Marsilya kazasının çözümü, Milletler Cemiyetinin bir zaferi

bakanları -Jevtić, Beneş, Titulescu, Aras- diğer yanda revizyonist ülkelerin bakanları -Aloisi, Eckhardt- Milletler Cemiyeti'nde görüşmelere başlamışlar; ancak görüşmelerde İtalya ile Fransa'nın birbirlerini "kollamaları" ve İngiltere'nin de buna ses çıkarmayan bir tavır izlemesi nedeniyle sonuç olarak Macarlar suçlu görülmüş ve mesele bu şekilde kapanmıştır.⁶³ Suikastin yıldönümünde Türk basınında Kral Aleksander'i anmak amacıyla pek çok yazı ve yorumun çıktığı görülmektedir. Bunlardan anlaşılacağı üzere Türkiye Yugoslavya ile ilişkilerinde tavrını net bir şekilde ortaya koymakta ve Yugoslavya'ya her zamanki gibi destek vermektedir.⁶⁴

Sonuç

Bu olay aslında Yugoslavya kralının öldürülmesinden çok Avrupa'da değişen siyasi dengelerin ortaya çıkarttığı siyasi çıkarların önünde engel olarak görülen Balkan Antantı'na yani statüko yanlısı politika izleyen devletlere karşı bir saldırı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün dahi önemine dikkat çektiği bu olayın arkasındaki muhtemel güçler Avrupa siyasi dengelerini değiştirmeyi göze almış olan İtalya ve Almanya gibi devletlerdir. Bu olay sadece Yugoslavya siyasi tarihini değil aynı zamanda onun dahil olduğu Küçük Antant ülkelerinin de siyasi tarihlerini etkileyecek bir olaydır. Fransa'nın Avrupa'da Küçük Antant ile oluşturmaya çalıştığı Alman karşıtı blok bu suikastle oldukça sarsılmış görünmektedir. Suikastin Milletler Cemiyeti'ne getirilmesi sonrasında Fransa'nın politikasında önemli bir değişiklik görülmüştür. Fransa her ne kadar Almanya karşıtı bir blok kurmaya çalışmışsa da kendi Dışişleri Bakanının canına mal olan bu olayı adeta görmezden gelmek zorunda kalmıştır. Bunda hiç şüphesiz Avrupa'da yükselişte olan Alman ve İtalyan rejimlerinin yayılcı ve tehditkar politikaları yanında İngiltere'den umduğu desteği görememiş olması da etkilidir. 1930'lardan itibaren Avrupa'da başka liderlerin de suikastlerle ortadan kaldırıldığı düşünülürse bu olayın kişisel bir olay olmadığı ve geniş bir organizasyon tarafından gerçekleştirildiği anlaşılır. Perde önünde suçlular yakalanmış ancak asıl sorumlular daima perdenin arkasında kalmıştır.

olmanın yanında, gizli diplomasinin kendine özgü bir parçasıdır. Hugh Seton-Watson, **Eastern Europe Between the Wars**, 1918-1941, Archon Books, Hamden, Conn., 1962, s.377-378; Anthony Eden ise bu olayı İkinci Dünya Savaşı'nın ilk ateşi olarak nitelendirmektedir. Kovrig, **a.g.m.**, s.194.

⁶³ J.B. Hoptner, **Yugoslavia in Crisis 1934-1941**, Columbia University Press, New York-London, 1963, s.27-28. Bu görüşmeler hakkında Çekoslovakya Başbakanı Beneş anılarında, "*Cenevre görüşmeleri, gerçek suçun Mussolini'den doğduğu açık olmasına rağmen suikastteki resmi suçun Budapeşte Hükümeti'nin olduğunu açıkladı*" şeklinde yazmaktaydı. Kovrig, **a.g.m.**, s.213.

⁶⁴ Ulus'a göre, Marsilya trajedisinden bir yıl sonra Yugoslavya ondan bir gün önceki sakin ve sağlam manzarasıyla görünmektedir. **Ulus**, 9 Teşrinievvel (Ekim) 1935.

KAYNAKÇA**Arşiv Belgeleri ve Resmi Yayınlar:**

BCA, 030.18.1.2/51.3.19, 13.01.1935.; **BCA**, 030.10/227.527.22, 26 Teşrinisani 1934.; **BCA**, 030.10/251.692.7, 26.9.1931.; **BCA**, 030.10/252.698.15, 19 Kanunuevvel 1934.; **BCA**, 030.10/252.698.1, 14 Kasım 1934.

Düstur, 3.Tertip, C.15.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Devre:4, İçtima:3, C.24, 24.10.1934.

Kitaplar:

Armaoğlu, Fahir, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**, C.1, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 1994.

Atatürk'ün Milli Dış Politikası, C.2, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1981.

Cumhuriyet'in İlk On Yılı ve Balkan Paktı (1923-1934), Dışişleri Bakanlığı Yay., Ankara, 1974.

Dedijer, Vladimir, **History of Yugoslavia**, New York, 1974.

Erkin, Feridun Cemal, **Dışişlerinde 34 Yıl, Anılar Yorumlar**, C.1, TTK Yay., Ankara, 1987.

Glenny, Misha, **Balkanlar 1804-1999**, Sabah Kitapları, İstanbul, 2000.

Hoptner, J.B., **Yugoslavia in Crisis 1934-1941**, Columbia University Press, New York-London, 1963.

Seton-Watson, Hugh, **Eastern Euurope Between the Wars, 1918-1941**, Archon Books, Hamden, Conn., 1962.

Shirer, William, **Günü Gününe Nazi İmparatorluğu**, çev. Müzehher Va-Nu, Cem Yayinevi, İstanbul, 1977.

Soyak, Hasan Rıza, **Atatürk'ten Hatıralar**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2006.

Stavrianos, L. S., **Balkan Federation: A History of the Movement Toward Balkan Unity in Modern Times**, Archon Books, Hamden, 1964.

Şimşir, Bilal, **Bizim Diplomatlar**, Bilgi Yayinevi, Ankara, 1996.

Şimşir, Bilal, **Lozan Telgrafları II**, No:61, TTK Yay., Ankara, 1994.

Uluslararası İlişkiler Tarihi, çev. Attila Tokatlı, C.4, May Yay., İstanbul, 1980.

Us, Asım, **Asım Us'un Hatıra Notları**, Vakit Matbaası, İstanbul, 1966.

Us, Asım, **Yugoslavya'da Seyahat Notları**, İstanbul, 1936.

Makaleler:

Akşin, Sina -Melek Fırat, "*İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar*", **Balkanlar**, OBİV yay., İstanbul, 1993.

Armstrong, Hamilton Fish, “*After the Assassination of King Alexander*”, **Foreign Affairs, American Quarterly Review**, 1934-1935, Y.13, S.1-4.

Kovrig, Bennett, “*Mediation by Obfuscation: The Resolution of the Marseille Crisis, October 1934 to May 1935*”, **The Historical Journal**, Cambridge University Pres, Vol.19, No:1, 1976.

Leab, Daniel J., “*Marsilya Suikasti*”, çev. Mahur Tümer, **20.yy Tarihi**, C.2, Arkin Kitabevi, İstanbul, 1970.

Miličević, Vladeta, “*Marsilya Suikasti ve Art Nedenleri*”, çev.Fahri Çeliker, **Askeri Tarih Bülteni Eki**, Şubat 1981, S.11, Ankara, 1981.

O’B Christitch, Annie, “*King Alexander of Yugoslavia*”, **Contemporary Review**, S.145 (Ocak-Haziran), 1934.

Seton-Watson, R.W., “*King Alexander’s Assassination: Its Background and Effects*”, **International Affairs**, Vol.14, No:1, (January- February, 1935), Royal Institute of International Affairs Publications, 1935.

Şimşir, Bilal, “*Atatürk’ün Yabancı Devlet Adamlarıyla Görüşmeleri, 7 Belge (1930-1937)*”, **Bellekten**, C.XLV, S.177-180, Ankara, 1981.

Vinaver, Vuk, “*Jugoslawien und die Türkei 1918-1934*”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C.V, S.8-9, Ankara, 1967.

Gazete ve Dergiler:

Ayın Tarihi, Kasım 1934, No:11.

Cumhuriyet, 11 Ekim 1934.

Hakimiyet-i Milliye, 18 Ekim 1934.

Kurun (Vakit), 24, 28 Kasım 1934.

Ulus, 9 Teşrinievvel (Ekim) 1935.

Zaman, 10, 11,12,19 Teşrinievvel (Ekim) 1934.

İnternet:

<https://www.youtube.com/watch?v=6R3dVZdFxxo>,18.02.2015.

Ekler:

Tek hâkimli mahkemelerde tahkikat işi kalkıyor
— 2 nci sayıfada —

KURUN

Yarınki Sayımız **20**
SAYIFADIR

18-1 inci Yıl : Sayı: 6069 - 7 ... Yazı İşleri Telefonu: 24379 Çarşamba, 28 ikincitegrin (11 inci sayı) 1934 İdare Telefonu: 24370 Sayısı 5 Kuruş

Türk - Fransız Bağları Berkiştirilecek

Marsilya işi Cenevrede

Yugoslavya, Cenevre Uluslar Birliğine verdiği bir notada Kral Aleksander'in kanundan Macaristanı suçlu gösterdiği. Bu nota, bir yandan Avropanın siyasi görevlerinde (muhit) karıştığı için (tehtidile) şüphelenmekte beraber bir yandan da bir kerteyle dek (bir dereceye kadar) sevinçle karşılandı. Ötünü (sebebi) şudur ki daha önceden Yugoslavya notasında İtalyanın da bu işin ölmeye Uluslar Birliğinde sorguya tikişmesini istiyeceği, bu yüzden Avrupa barışının kurulacağı sanılıyordu.

Yugoslavyanın yalnız Macaristanı suçlu göstermesinde, İtalyaya sesli katmanmasında önce bir sosyal tabiiat bulandırmak var. Onun için Cenevrede yapılacak dil kavgalet ne denli azerli olursa olsun, sonunda işlerin gene bir düzene gireceği umulmaktadır.

Uluslar Birliği bugünkü. Cenevrede toplanmış bulunuyor. Yalnız bu toplantıya Almanya ile Fransa arasında bir ateş barut işi olarak görülür. Sar ile uğraşacaktır. Onun için Yugoslavya notasının gelecek bahset toplanmasını beklenmektedir. Yugoslavyaya da bu diğlette bulunulmasını istediklerini yapması için notasının o arada konusulmasını peki demiştir.

Bu işin böylece bir kaç ay sonra ayıtılması Macarların canını sıkıdır. Bundan dolayı İdare hükümeti Yugoslavyaya notasına lafçılık verecek. Bir gün bile tecrimeden bunun gündelik işler azerli ne istenmektedir. İtalya ne isteyeceğini belirtecektir. İtalya ne isteyeceğini belirtecektir. "Macaristan gibi bir ülke bir kaç ay bile olsa böyle bir suçun azerliğinde kalmak istemez", demiştir.

Bu işin böylece birkaç ay sonra ayıtılması Yugoslavyaya da sevindirmeye olağın olacaktır. Zira, ilkince bu türle işi yuhata dek barınmak istediği başkalarından zelmıştır.

Şimdi bütün düşünceler bir yarde toplanıyor: Yugoslavya ile Macaristan arasında bir işin çıkıp çıkıp sonuna ne olacaktır. Kral Aleksander'in ölmüşünden önce Yugoslavya ile İtalya arasında Fransıman yardım ile bir uzlaşma yapılmasına çalışılıyor. Marsilyada edildikten kandan sonra artık böyle bir anlaşma, uzlaşma yolu kapanmıştır. Şimdi Fransızların bütün düşünceleri Sar çekişmesini istemedikleri bir yöne dönmüştür. Onun için Fransızlar bu işte pek çok uku ve düşünceli davranmak yolunu tutmuşlardır. Gene bunun için Fransızlar Kral Aleksander'in ölmüşünden sonra olan Pavelliz ile Kwarterlik geri vermeye İtalyaya karşı ayak dirmişlerdir.

Yalnız Tan gazetinin Cenevrede edildiği bir toplanışına göre Fransa siyasi yetenekleriyle ortadan kaldırılması için uluslar arası bir anlaşma dileğinde bulunacaktır. Böyle bir anlaşma olursa siyasi suçluların bir ülkeden başka bir ülkeye kaçarak sığınması yok olacaktır. İmdiyecek uluslar arası bir türe (tasavvut) olan yünden (usul) değişirse bir türlü suçlular da geri verilecek demektir. Bununla beraber elde edilecek bir son bile her yönünde edimlik için gene bir iyilik olacaktır.

Asım US

Tevfik Rüşti Aras, bugün Fransız Baş, Dış Bakanlarile görüşüyor

Avrupada siyasal ülkü, şimal şark uzlaşmasının bir Akdeniz uzlaşması ile bütünleştirilmesidir

Paris, 27 (A.A.) — Dün öğleden sonra M. Laval ile M. Titulesko arasında yapılan, dostça görüşme, bir müzakere olmaksızın ziyade evvelce yapılmış olan görüşmelerin tekrarı ve aydınlatılması olmuştur. Görüşme, Yugoslavyanın notası ile Macaristanın verdiği cevabın uluslar arası umunun ortaya atması olduğu meseleler üzerinde olmuştur. Tevfik Rüşti Aras, bugün Fransız Baş, Dış Bakanlarile görüşüyor. Bu görüşme, Avrupa'da siyasal ülkü, şimal şark uzlaşmasının bir Akdeniz uzlaşması ile bütünleştirilmesidir.

Yugoslav müzakereci toplanışında Uluslar Birliği toplanışına katılmak istiyordu. M. Baş, çözümlerini bastırma için yapılacak evrensel bir anlaşma projesini Fransızın vereceği haberi gerçekleştirmektedir. Bununla beraber Fransızın, Lehistanın Litvanya, Çekoslovakya ve Polonya ile bir anlaşma yapması için de çalışmaktadır.

ACIKLI KAZA

iki çocuk kamyon altında ezildiler

Dün saat on beşte, Karaköyde acıklı bir kaza olmuş. Mevlit ile Mevku adlarında iki çocuk bapıbane kamyonu altında kalmışlardır. Kaza, bütün Karaköy halkını telaşa düşürmüştü, orada bulunan kadınlar çığlıklarla bağırmaya başlamıştı. Bir arkadaşımız kazayı yerinde öğrenmiş kazayı görenleri dinlemiştir. Aldığı neticeye göre iki çocukun uğradıkları kaza şahiden tıyler ürpertecek kadar korkunçtur.

Kaza şöyle olmuştur: 1085 numaralı Beket — Emipöni Arasınla İlişen tramvay, Karaköy işareti noktasına yaklaşırken vakti Beyoğludan gelen otomobillerin geçtikleri iç sokaktan otomobiller gelmekte olduğundan memur, tramvaya (dur!) işareti vermiştir. Tramvay, işareti noktasının önünde derhal fren yaparak durmuştur. Tramvayın durmasını dan birkaç saniye sonra: — Ay. — Diye tiz bir çığlık duyulmuş bulunmuştur. — Anam... Bacakım... diyen bir kadın, tramvayın altına düşmüştü. İki çocuk kamyonun altına düşmüştü.

Deniz 9 num. sayıfada. 5 inci sütünde.

Soyadı alan yurttaşları yazıyoruz

Soyadı alan yurttaşlarımızın adlarını yazmak devam ediyoruz. İsteyen okurlarımız soyadlarını bize bildirirlerse onları da yazacağız.

Deniz lisesi hocalarından Bay Ali Haydar, Emir Alpağat, Sivas

Deniz 9 num. sayıfada. 4 inci sütünde.

Deniz konuşmaları

JAPONYA

Fransızla italyayı kandırma yoluna saptı

Tokyo, 27 (A.A.) — M. Hirota, İtalyan elçisi ile Fransız maslahatçılarının dış bakanlığında çağırarak Japonların deniz politikasını kendilerine anlatmıştır. M. Hirota, Japon tekliflerinin Vaşington anlaşmasının kaldırılmasını içap ettirdiğini söylemiş, Fransa ile İtalyayı bozma işinde Japonya ile birleşmeğe davet etmiştir. Elçi ile maslahatçılar, bu davayı kabul etmişlerdir.

Deniz 9 num. sayıfada. 5 inci sütünde.

öz türkçe olmyan mekteplerin adları değişecek

Nafia Bakanı Ali (Afyon), Millî Müdafaa Bakanı Zekâî (Apaydın), Sıhhat Bakanı Refik (Saydan) soyadlarını adılar

Ankara, 27 (Kurun) — Kültür Bakanlığı, adları da Türkçe olmayan mekteplerin adlarının tez bir

Deniz 9 num. sayıfada. 5 inci sütünde.

Asım US

Deniz konuşmaları

JAPONYA

Fransızla italyayı kandırma yoluna saptı

Tokyo, 27 (A.A.) — M. Hirota, İtalyan elçisi ile Fransız maslahatçılarının dış bakanlığında çağırarak Japonların deniz politikasını kendilerine anlatmıştır. M. Hirota, Japon tekliflerinin Vaşington anlaşmasının kaldırılmasını içap ettirdiğini söylemiş, Fransa ile İtalyayı bozma işinde Japonya ile birleşmeğe davet etmiştir. Elçi ile maslahatçılar, bu davayı kabul etmişlerdir.

Deniz 9 num. sayıfada. 5 inci sütünde.

öz türkçe olmyan mekteplerin adları değişecek

Nafia Bakanı Ali (Afyon), Millî Müdafaa Bakanı Zekâî (Apaydın), Sıhhat Bakanı Refik (Saydan) soyadlarını adılar

Ankara, 27 (Kurun) — Kültür Bakanlığı, adları da Türkçe olmayan mekteplerin adlarının tez bir

Deniz 9 num. sayıfada. 5 inci sütünde.

